

Ján Bábik o knihe *Spisovatelia za mrežami* „Mnohé príbehy boli neznáme nielen pre mňa, ale sú neznáme aj pre literárnu históriu“

21.8.2026 - | Literárne informačné centrum

„Mnohé príbehy boli neznáme nielen pre mňa, ale sú neznáme aj pre literárnu históriu“.

Približne päťdesiat slovenských spisovateľov bolo v 50. rokoch minulého storočia väznených a spolu si odsedeli približne 200 rokov. Ich osudy, politické procesy a príbehy, ktoré zostali dlho zabudnuté, približuje Ján Bábik v knihe *Spisovatelia za mrežami*, ktorú vydalo Slovenské literárne centrum.

Pri práci na knihe sa Ján Bábik snažil zachytiť politické procesy proti slovenským spisovateľom, ale aj rôzne druhy násilia, ktorému boli vystavení počas približne 1 100 rokov – od Veľkej Moravy do roku 1989. „Istým prekvapením pre mňa bolo, že za také dlhé obdobie bolo málo spisovateľov uväznených za činy vyslovene kriminálnej povahy ako vražda, znásilnenie, ublíženie na tele, lúpež, krádež a podobne, väčšinou išlo o politicky motivované perzekúcie,“ hovorí autor.

Podľa Bábika sa perzekúcie zvyšovali najmä v časoch vojen, náboženských či stavovských povstaní a počas ďalších politických otrasov. „Zaujímavosťou je, že najkrutejšie obdobie v mierových časoch bolo počas päťdesiatych rokov minulého storočia, a to nielen v literatúre, ale aj v histórii vôbec,“ dodáva.

Práve na 50. roky preto v knihe sústredil hlavnú pozornosť. Toto obdobie však podľa neho nemožno chápať iba ako desať kalendárnych rokov. „50. roky, ako symbol teroru a komunistického násilia proti všetkým vrstvám obyvateľov, trvali obrazne dlhšie ako kalendárnych desať rokov,“ vysvetľuje. Ich začiatok vidí už na jeseň 1947 a za pomyselnú bodku považuje až rok 1966, keď Alexander Hirner po sedem a pol ročnom väznení opustil väzenie.

Spisovatelia často neboli súdení za svoje knihy

Jedným zo špecifik politických procesov proti spisovateľom v 50. rokoch bolo podľa autora to, že len málokto z nich bol súdený za konkrétne literárne dielo. „Väčšinou išlo o vykonštruované trestné činy ako velezrada, špionáž, sabotáž, v prípade komunistických funkcionárov tzv. buržoázy nacionalizmus a podobne“

Za konkrétne knižné dielo bol podľa Bábika iba jeden proces – proti tvorcom *Príručného encyklopedického slovníka*, ktorý ani nevyšiel. „Na dlhé roky boli odsúdení tvorcovia *Príručného encyklopedického slovníka* na čele so spomínaným docentom Alexandrom Hirnerom.“ Tomuto prípadu venuje v knihe celú kapitolu s názvom *Na lavici obžalovaných encyklopédia*.

„Teplota stúpala z mínus 50 na mínus 45 stupňov“

Prečo sa podľa autora o osudoch týchto spisovateľov dodnes hovorí tak málo? Bábik upozorňuje na nedostatočnú pozornosť venovanú 50. rokom a tiež na snahu toto obdobie zľahčovať.

„Dokonca vidím aj istú snahu nenápadne zľahčovať až banalizovať toto kruté a tragické obdobie našej histórie rôznymi podivnými nálepkami, napr. tvrdením, že po Stalinovej a Gottwaldovej smrti nastalo obdobie odmäku a oteplenia,“ hovorí.

Svoj pohľad na toto „oteplenie“ pritom charakterizuje svojším prirovnaním: „Ja by som to oteplenie charakterizoval tým, že teplota stúpala z mínus 50 na mínus 45 stupňov.“

Aj po roku 1953 podľa neho zostávali vo väzniciach desaťtisíce nevinných politických väzňov a procesy proti tzv. triednym nepriateľom pokračovali až do začiatkov šesťdesiatych rokov, dokonca aj po amnestii v roku 1960.

Ďalším dôvodom, prečo sa o osudoch politických väzňov z 50. rokov vie tak málo, je podľa Bábika ich vlastné mlčanie. „Oni sami neradi hovorili o tom, čo prežili za mrežami a drôtmí jáchymovského pekla a nezanechala sa akási historická pamäť. Ani ich potomkovia nevedia o ich osude veľa.“

Karol Guliš: autor, na ktorého Bábik zabudol

Jedným z príbehov, ktoré autora pri práci na knihe osobitne zaujali, je osud Karola Guliša. S jeho tvorbou sa Bábik stretol už ako jedenáštočný, keď na Vianoce v roku 1967 dostal jeho súbor vojnových poviedok *Bomba pre excelenciu*. O dva roky neskôr sa mu dostala do rúk aj kniha fejtónov *ABC pre zamračených*.

„Knižka ma vtedy veľmi zaujala. Asi o dva roky neskôr sa mi dostala do rúk jeho ďalšia kniha fejtónov *ABC pre zamračených*, ktorá ma očarila svojou vtipnosťou, s akou približoval rôzne osobnosti a udalosti svetových dejín. Priznám sa, že potom som na Karola Guliša zabudol.“

Až po roku 1989 sa dozvedel, aký ťažký osud Guliša postihol. „Karol Guliš, ktorý zomrel v roku 1978, mal veľmi ťažký osud, bol prenasledovaný všetkými režimami – za Slovenského štátu, potom aj v roku 1946, v roku 1949 bol odsúdený na osem rokov väzenia a za zapálenie sviečok v okne svojho bytu 21. augusta 1970, na druhé výročie okupácie, bolo proti nemu vedené trestné stíhanie.“

Guliš po sebe zanechal len skromné dielo. „Tri knižky spolu na asi 500 – 600 stranách malého formátu, ale myslím si, že keby žil a tvoril za priaznivejších okolností, mohol z neho vyrásť veľmi dobrý spisovateľ,“ myslí si Bábik.

Príbehy, ktoré nepoznala ani literárna história

Výskum priniesol autorovi aj množstvo úplne neznámych príbehov. „Iste, mnoho príbehov bolo neznámych nielen pre mňa, ale sú neznáme aj pre literárnu históriu.“

V 50. rokoch bolo podľa jeho výskumu väznených približne 50 spisovateľov, ktorí si spolu odsedeli približne 200 rokov. Medzi nimi boli aj Laco Novomeský, Ivan Horváth či Ivan Stodola. Bábik však nechcel zostať iba pri najznámejších menách.

„Väznení boli aj spisovatelia, ktorí nezohrali významnejšiu úlohu v literárnom živote, resp. nemohli pre tragické životné osudy plne rozvinúť svoj literárny talent.“ Na ich osudy narazil pri dôslednom rešeršovaní rôznych encyklopédií, niektoré objavil úplnou náhodou.

Pojem spisovateľ pritom v knihe chápe širšie než iba ako básnika či prozaika. „Pojem spisovateľ som chápal v širšom slova zmysle, nielen básnikov a prozaikov, ale aj prekladateľov, novinárov i autorov autobiografických kníh o svojom väznení,“ vysvetľuje.

Do knihy zahrnul aj ľudí, ktorí nemali ambície stať sa spisovateľmi, no vo väzení si v mysli vytvorili

básne o svojom tragickom údele - „Naučili sa ich naspamäť (pretože väzni mali zakázané mať perá, ceruzky a papier, ak ich prichytili, boli za to drakonické tresty) a potom ich po prepustení prepísali a schovali, dúfajúc, že príde doba, keď sa ich tvorba bude môcť publikovať.“

Prvé reakcie na knihu ešte len prídu

Kniha *Spisovatelia za mrežami* vyšla 1. júla, teda na začiatku prázdnin a dovolenkového obdobia. Ján Bábik preto očakáva, že výraznejšie reakcie prídu až po lete.

„Myslím si, že tie skutočné reakcie ešte len prídu v septembri, októbri. Nezaznamenal som zatiaľ žiadnu recenziu, ale moji známi, ktorí si knihu prečítali, medzi nimi aj ľudia, ktorí sa aktívne venujú literatúre, ju hodnotili pozitívne.“

Kniha už zároveň vzbudila záujem o osobné stretnutia. „Poskytol som niekoľko rozhovorov pre Slovenský rozhlas, už ma oslovili aj na besedy o mojej knihe, čiže verím, že tie reakcie na moju knihu prídu po dovolenkovom období.“

Spisovatelia za mrežami prinášajú pohľad na obdobie, v ktorom sa literatúra mohla stať dôvodom na prenasledovanie, väzenie či úplné umlčanie autora. Zároveň vracajú do pozornosti mená a príbehy ľudí, ktorých život a tvorbu poznačili politické represie a ktorých osudy podľa Jána Bábika zostali v našej historickej pamäti nedostatočne zachované.

Približne päťdesiat slovenských spisovateľov bolo v 50. rokoch minulého storočia väznených a spolu si odsedeli približne 200 rokov. Ich osudy, politické procesy a príbehy, ktoré zostali dlho zabudnuté, približuje Ján Bábik v knihe *Spisovatelia za mrežami*, ktorú vydalo Slovenské literárne centrum.

Pri práci na knihe sa Ján Bábik snažil zachytiť politické procesy proti slovenským spisovateľom, ale aj rôzne druhy násilia, ktorému boli vystavení počas približne 1 100 rokov – od Veľkej Moravy do roku 1989. „Istým prekvapením pre mňa bolo, že za také dlhé obdobie bolo málo spisovateľov uväznených za činy vyslovene kriminálnej povahy ako vražda, znásilnenie, ublíženie na tele, lúpež, krádež a podobne, väčšinou išlo o politicky motivované perzekúcie,“ hovorí autor.

Podľa Bábika sa perzekúcie zvyšovali najmä v časoch vojen, náboženských či stavovských povstaní a počas ďalších politických otrasov. „Zaujímavosťou je, že najkrutejšie obdobie v mierových časoch bolo počas päťdesiatych rokov minulého storočia, a to nielen v literatúre, ale aj v histórii vôbec,“ dodáva.

Práve na 50. roky preto v knihe sústredil hlavnú pozornosť. Toto obdobie však podľa neho nemožno chápať iba ako desať kalendárnych rokov. „50. roky, ako symbol teroru a komunistického násilia proti všetkým vrstvám obyvateľov, trvali obrazne dlhšie ako kalendárnych desať rokov,“ vysvetľuje. Ich začiatok vidí už na jeseň 1947 a za pomyselnú bodku považuje až rok 1966, keď Alexander Hirner po sedem a pol ročnom väznení opustil väzenie.

Spisovatelia často neboli súdení za svoje knihy

Jedným zo špecifik politických procesov proti spisovateľom v 50. rokoch bolo podľa autora to, že len máloktorý z nich bol súdený za konkrétne literárne dielo. „Väčšinou išlo o vykonštruované trestné činy ako velezrada, špionáž, sabotáž, v prípade komunistických funkcionárov tzv. buržoázny nacionalizmus a podobne“

Za konkrétne knižné dielo bol podľa Bábika iba jeden proces – proti tvorcom *Príručného*

encyklopedického slovníka, ktorý ani nevyšiel. „Na dlhé roky boli odsúdení tvorcovia Príručného encyklopedického slovníka na čele so spomínaným docentom Alexandrom Hirnerom.“ Tomuto prípadu venuje v knihe celú kapitolu s názvom *Na lavici obžalovaných encyklopédia*.

„Teplota stúpla z mínus 50 na mínus 45 stupňov“

Prečo sa podľa autora o osudoch týchto spisovateľov dodnes hovorí tak málo? Bábik upozorňuje na nedostatočnú pozornosť venovanú 50. rokom a tiež na snahu toto obdobie zľahčovať.

„Dokonca vidím aj istú snahu nenápadne zľahčovať až banalizovať toto kruté a tragické obdobie našej histórie rôznymi podivnými nálepkami, napr. tvrdením, že po Stalinovej a Gottwaldovej smrti nastalo obdobie odmäku a oteplenia,“ hovorí.

Svoj pohľad na toto „oteplenie“ pritom charakterizuje svojším prirovnaním: „Ja by som to oteplenie charakterizoval tým, že teplota stúpla z mínus 50 na mínus 45 stupňov.“

Aj po roku 1953 podľa neho zostávali vo väzniciach desaťtisíce nevinných politických väzňov a procesy proti tzv. triednym nepriateľom pokračovali až do začiatkov šesťdesiatych rokov, dokonca aj po amnestii v roku 1960.

Ďalším dôvodom, prečo sa o osudoch politických väzňov z 50. rokov vie tak málo, je podľa Bábika ich vlastné mlčanie. „Oni sami neradi hovorili o tom, čo prežili za mrežami a drôtni jáchymovského pekla a nezanechala sa akási historická pamäť. Ani ich potomkovia nevedia o ich osude veľa.“

Karol Guliš: autor, na ktorého Bábik zabudol

Jedným z príbehov, ktoré autora pri práci na knihe osobitne zaujali, je osud Karola Guliša. S jeho tvorbou sa Bábik stretol už ako jedenásťročný, keď na Vianoce v roku 1967 dostal jeho súbor vojnových poviedok *Bomba pre excelenciu*. O dva roky neskôr sa mu dostala do rúk aj kniha fejtónov *ABC pre zamračených*.

„Knižka ma vtedy veľmi zaujala. Asi o dva roky neskôr sa mi dostala do rúk jeho ďalšia kniha fejtónov *ABC pre zamračených*, ktorá ma očarila svojou vtipnosťou, s akou približoval rôzne osobnosti a udalosti svetových dejín. Priznám sa, že potom som na Karola Guliša zabudol.“

Až po roku 1989 sa dozvedel, aký ťažký osud Guliša postihol. „Karol Guliš, ktorý zomrel v roku 1978, mal veľmi ťažký osud, bol prenasledovaný všetkými režimami – za Slovenského štátu, potom aj v roku 1946, v roku 1949 bol odsúdený na osem rokov väzenia a za zapálenie sviečok v okne svojho bytu 21. augusta 1970, na druhé výročie okupácie, bolo proti nemu vedené trestné stíhanie.“

Guliš po sebe zanechal len skromné dielo. „Tri knižky spolu na asi 500 – 600 stranách malého formátu, ale myslím si, že keby žil a tvoril za priaznivejších okolností, mohol z neho vyrásť veľmi dobrý spisovateľ,“ myslí si Bábik.

Príbehy, ktoré nepoznala ani literárna história

Výskum priniesol autorovi aj množstvo úplne neznámych príbehov. „Iste, mnoho príbehov bolo neznámych nielen pre mňa, ale sú neznáme aj pre literárnu históriu.“

V 50. rokoch bolo podľa jeho výskumu väznených približne 50 spisovateľov, ktorí si spolu odsedeli približne 200 rokov. Medzi nimi boli aj Laco Novomeský, Ivan Horváth či Ivan Stodola. Bábik však nechcel zostať iba pri najznámejších menách.

„Väznení boli aj spisovatelia, ktorí nezohrali významnejšiu úlohu v literárnom živote, resp. nemohli pre tragické životné osudy plne rozvinúť svoj literárny talent.“ Na ich osudy narazil pri dôslednom rešeršovaní rôznych encyklopédií, niektoré objavil úplnou náhodou.

Pojem spisovateľ pritom v knihe chápe širšie než iba ako básnika či prozaika. „Pojem spisovateľ som chápal v širšom slova zmysle, nielen básnikov a prozaikov, ale aj prekladateľov, novinárov i autorov autobiografických kníh o svojom väznení,“ vysvetľuje.

Do knihy zahrnul aj ľudí, ktorí nemali ambície stať sa spisovateľmi, no vo väzení si v mysli vytvorili básne o svojom tragickom údele - „Naučili sa ich naspamäť (pretože väzni mali zakázané mať perá, ceruzky a papier, ak ich prichytili, boli za to drakonické tresty) a potom ich po prepustení prepísali a schovali, dúfajúc, že príde doba, keď sa ich tvorba bude môcť publikovať.“

Prvé reakcie na knihu ešte len prídu

Kniha *Spisovatelia za mrežami* vyšla 1. júla, teda na začiatku prázdnin a dovolenkového obdobia. Ján Bábik preto očakáva, že výraznejšie reakcie prídu až po lete.

„Myslím si, že tie skutočné reakcie ešte len prídu v septembri, októbri. Nezaznamenal som zatiaľ žiadnu recenziu, ale moji známi, ktorí si knihu prečítali, medzi nimi aj ľudia, ktorí sa aktívne venujú literatúre, ju hodnotili pozitívne.“

Kniha už zároveň vzbudila záujem o osobné stretnutia. „Poskytol som niekoľko rozhovorov pre Slovenský rozhlas, už ma oslovili aj na besedy o mojej knihe, čiže verím, že tie reakcie na moju knihu prídu po dovolenkovom období.“

Spisovatelia za mrežami prinášajú pohľad na obdobie, v ktorom sa literatúra mohla stať dôvodom na prenasledovanie, väzenie či úplné umlčanie autora. Zároveň vracajú do pozornosti mená a príbehy ľudí, ktorých život a tvorbu poznačili politické represie a ktorých osudy podľa Jána Bábika zostali v našej historickej pamäti nedostatočne zachované.

<https://www.litcentrum.sk/clanok/jan-babik-o-knihe-spisovatelia-za-mrezami>